KVLO
Goed leren bewegen

Kennisagenda

GOED LEREN BEWEGEN 2015-2020

Naar een betere kennisbasis voor professionals die zich op en rond scholen bezighouden met goed leren bewegen

dr. J.M.H. Lucassen
(Zeist, juli 2014)

Inhoud

1 Inleiding 4

2 Analyse onderzoek naar Goed leren bewegen op en rond de school 2002-2012 7

2.1 Analyse Jaarboeken Sport van het Mulier Instituut 2002-2012 7

2.2 Analyse HBO Kennisbank 8

3 Recent afgerond en lopend onderzoek bij Hogescholen en Universiteiten 11

3.1 Hogescholen algemeen 11

3.2 Hogeschool Windesheim/VU Bewegen, school & sport 11

- Lector: Ivo van Hilvoorde 11
- Kenniskring 11
- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten 11

3.3 Hogeschool van Amsterdam/VU – Bewegen, sport en voeding 12

- Lector: Huub Toussaint 12
- Kenniskring 12
- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten 12

3.4 Fontys Sporthogeschool Eindhoven / Fontys paramedische hogeschool / SPECO 13

- Lector: Steven Vos 13
- Kenniskring 13
- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten 13
- Master 13

3.5 Hogeschool van Arnhem en Nijmegen 14

- Lector: Marije Elferink-Gemser 14
- Kenniskring 14
- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten 15

3.6 Hanzehogeschool Groningen 16

- Lector Remo Mombarg 16
- Kenniskring 16
- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten 16

3.7 Haagse Hogeschool 16

- Lectoren Sanne de Vries en Tinus Jongert 16
- Kenniskring 16
- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten 17

3.8 Universiteiten algemeen 17

3.9 Universiteit Utrecht 17

- Hoogleraar (tot 2011) Annelies Knoppers 17
- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten 17

3.10 VU Amsterdam/EXPOSZ 17
3.11 Radboud Universiteit Nijmegen 18
4 Recent afgerond en lopend onderzoek bij overige onderzoeksinstellingen 19
4.1 KVLO / Mulier Instituut 19
4.2 Overige onderzoeksorganisaties 20
- SLO 20
- NISB 20
- Kennispraktijk 20
- DSP 20
- TNO 21
5 Voorlopige onderzoeksthema's en – accenten 2015-2020 22
5.1 Monitoring 22
5.2 Beleidsonderzoek en -evaluatie 23
5.3 Verdiepend / verklarend onderzoek lichamelijke opvoeding 23
- Onderzoekslijn Volgbare opbrengsten van LO – wat wordt geleerd? 23
- Onderzoekslijn Sleutel factoren voor resultaatgericht vakonderwijs – wat werkt? 24
- Onderzoekslijn Professionalisering van lesgevers betrokken bij het bewegingsonderwijs 24
5.4 Praktijkexperimenten – interventies 25
5.5 Resultaten ledenpeiling KVLO 2014 25
6 Kennisuitwisseling, -verspreiding en -valorisatie 26
- Uitgave/publicatie van rapporten 26
- Opname in HBO Kennisbank en bibliotheken 26
- Vermelding in nieuwsbrieven 26
- Vakblad *Lichamelijke Opvoeding* 26
- Andere Nederlandse vakbladen 26
- Opleidings- en bijscholingsactiviteiten 26
- Activiteiten van Kenniscentra 26
7 Kennisagenda 2015-2020: conclusies en vervolgproces 27
7.1 Conclusies 27
- Inventarisatie 27
- Ontwerpagenda 27
7.2 Kennisagenda Goed Leren Bewegen 2015 – 2020 28
7.2.1 Hoofdaccenten 28
7.2.2 Monitoring van ontwikkelingen 28
7.2.3 Verdiepend onderzoek naar Goed leren bewegen 30
7.2.4 Beleidsgericht onderwijsonderzoek 32

7.2.5 Overige actiepunten 32
- Overzicht 32
- Afstemming en krachtenbundeling bij planontwikkeling 32
- Kennisdeling en – verspreiding 33
- Bevordering en evaluatie van kennistoepassing 33

7.3 Vervolgprocedure 33
- Vervolgoverleg beleidspartijen 33
- Financiering van de kennisagenda 33
- Landelijke Onderzoeksraad Goed leren bewegen KVLO 33

Referenties 34

Bijlagen 35

Eerdere verkenningen onderzoeksbehoeften 35

Gesprekspartners onderwijsagenda 2014-2020 37

1 Inleiding

De Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVLO) wil – als organisatie die zich al 150 jaar richt op de kwaliteitsbevordering van de lichamelijke opvoeding – het kennisgefundeerd handelen bevorderen van professionals die zich bezighouden met het leren bewegen van kinderen op en rond de school. Dit sluit direct aan bij een van haar twee hoofddoelstellingen: bijdragen aan de vakontwikkeling ten behoeve van goed leren bewegen in en om de school.

In het kader van dit streven acht de KVLO het van belang een kennis- of onderzoeksagenda te ontwikkelen waarin wordt aangegeven op welke kennisvragen het (vak)onderzoek in Nederland zich in de komende jaren zou moeten richten. Het ontwikkelen van die agenda is gebeurd in dialoog met organisaties die op dit terrein al actief zijn en/of zich bezighouden met de opleiding van de onderwijsprofessionals en voortbouwend op eerdere agenda's.

Wat is de functie van deze kennisagenda?

De functie van deze kennisagenda is om de thematische balans op te maken van het recent uitgevoerde en lopende onderzoek naar goed leren bewegen in en rond de school en het formuleren van prioritaire onderzoeksthema's voor de periode 2015-2020 in samenspraak met belanghebbenden. De KVLO wil langs deze weg primair de gedachtenvorming op dit vlak stimuleren. Ook kan de agenda een rol spelen in het gebundeld benaderen van fondsen voor onderzoek op dit terrein. De KVLO zal aan de feitelijke uitvoering van dit onderzoek slechts beperkt kunnen bijdragen. Concrete mogelijkheden hiertoe kunnen ontstaan, wanneer de leerstoel LO is ingesteld.

Als kennisplatform zal de KVLO zich ook in de komende jaren richten op het bundelen van de onderzoeksactiviteiten van instellingen die onderzoek naar het vakonderwijs LO doen. Een belangrijke bijdrage die de KVLO als vereniging van professionals kan leveren ligt in de kennisverspreiding en het stimuleren van kennistoepassing via haar media en scholingsactiviteiten.

Hoewel het eerste initiatief voor de ontwikkeling van deze agenda is genomen door de KVLO in samenwerking met het Mulier Instituut en de Universiteit Utrecht is de betrokkenheid van andere kennisorganisaties zoals de hogescholen hierbij van groot belang. In de werkwijze die bij het opstellen van deze kennisagenda is gevolgd vindt dit zijn weerslag.

De kenniswaardeketen

Als hulpmiddel bij het analyseren en organiseren van het kennismanagement binnen de sector gebruiken we de door Weggeman[1] ontwikkelde kenniswaardeketen. Kennis wordt daarbij beschouwd als een productiefactor in een sector/bedrijf die systematisch tot ontwikkeling kan worden gebracht. Weggeman schetst daarvoor een systematiek in vijf stappen (zie figuur 1.1). In de eerste stap wordt nagegaan welke kennis de sector/organisatie nodig heeft en welke kennis al voorhanden is[2]. Die inventarisatie kan een aantal lacunes in beeld brengen: kennis die nodig is, maar nog niet beschikbaar. Stap twee bestaat uit het gericht invullen van die lacunes. In stap drie wordt de aanwezige kennis zo gedeeld en verspreid dat de juiste kennis op het juiste moment bij de juiste persoon beschikbaar is. Vrij cruciaal is ook de volgende vierde stap waarbij de toegankelijke kennis door

[1] Weggeman, Mathieu, 2000. Kennismanagement. De praktijk. Schiedam: Scriptum

[2] Ik wil hier benadrukken dat we hier onder kennis niet alleen wetenschappelijke kennis verstaan, maar dat ervaringskennis evenzeer van waarde is (Onderwijsraad 2006, Verdonschot 2012). En ook binnen de wetenschappelijke kennisproductie staan we een brede benadering van evidence ter ondersteuning van evidence based werken voor (Omlo, c.s. 2013).

professionals ook bij het uitvoeren van werkzaamheden wordt ingezet. De ervaringen met het toepassen van allerlei evidence based practices laten zien dat dit niet vanzelfsprekend is (Uitermark c.s 2012). Tenslotte wordt de kennisketen en de waarde van de voorhanden kennis geëvalueerd.

Figuur 1.1 Stappen in de kenniswaardekten volgens Weggeman (2000)

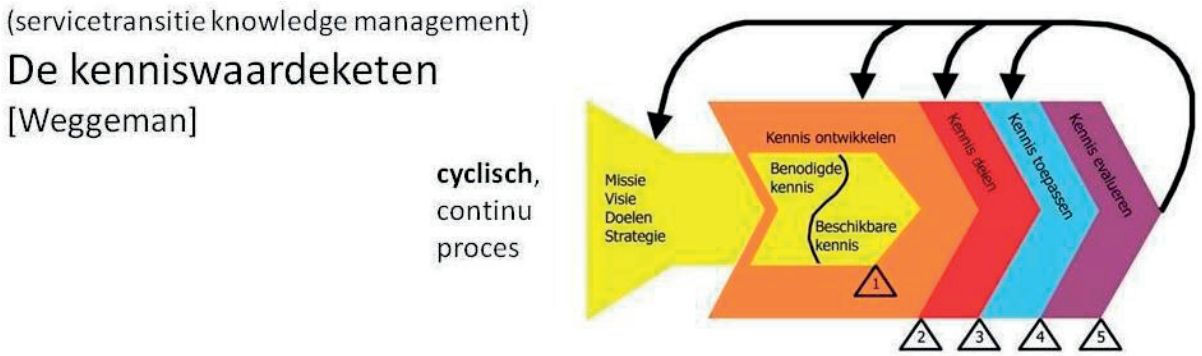

Weggeman schetst de kenniswaardeketen als een vrij lineair proces, maar in realiteit is steeds sprake van tweerichtingsverkeer: verspreiders en gebruikers geven steeds signalen over de bemiddelbaarheid en praktische waarde van de kennis (feedback). Anders geformuleerd: de professionals op school kunnen zorgen voor valorisatie van ontwikkelde kennis (zie figuur 1.2: contextualisatie). Daarnaast kunnen zij een belangrijke rol spelen in het aanduiden van vragen in de praktijk waarover meer kennis nodig is (vraagarticulatie). Niet voor niets leggen fondsen voor kennisontwikkeling zoals ZonMW en NWO de laatste jaren sterk de nadruk op aandacht voor valorisatie en implementatie bij projectaanvragen (Zonmw 2011, 2012).

Figuur 1.2 Relaties tussen wetenschap en onderwijs bij kennisontwikkeling

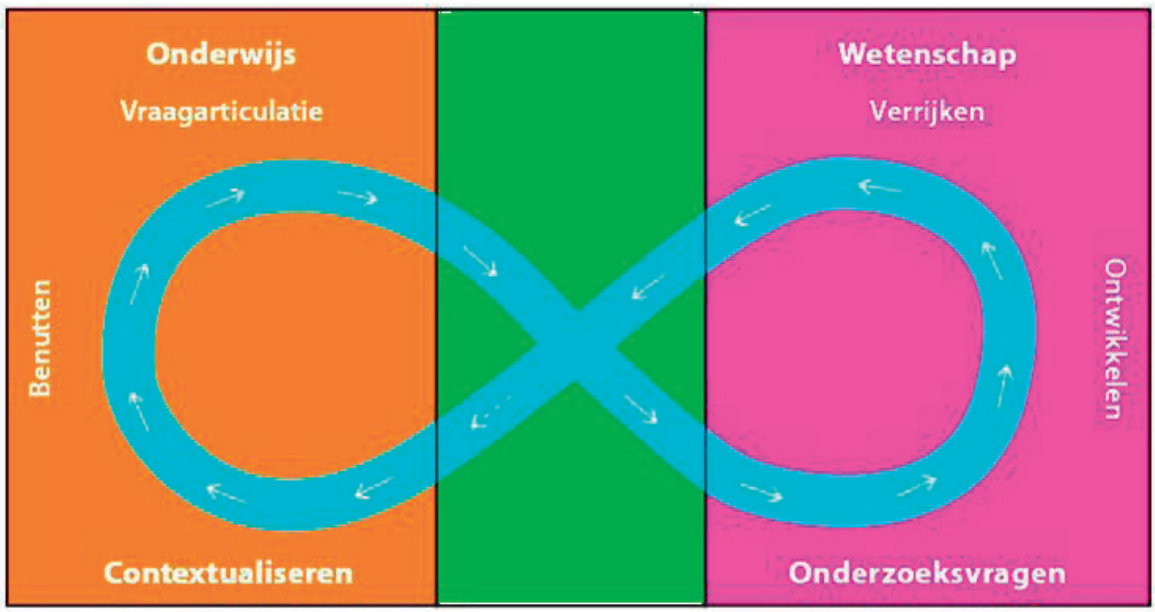

In deze analyse voor een kennisagenda Goed leren bewegen staat de behoefte aan kennisontwikkeling centraal. Maar omdat de kennisontwikkeling gebaat is bij kennisdeling, effectieve verspreiding en valorisatie gaan we ook daar op in.

Werkwijze en vooruitblik

Ten behoeve van het samenstellen van deze onderzoeksagenda is een aantal gesprekken gevoerd met personen en partijen die actief betrokken zijn bij dit onderzoek (zie voor een overzicht bijlage). Zo is onder meer gesproeken met lectoren en hoogleraren. Daarnaast is naar de levende onderzoekswensen gepeild bij verschillende organisaties en platforms: KVLO, Mulier instituut, landelijk Platform LO, coördinatoren overleg PO van de KVLO. In april 2013 is in een expertmeeting over de ontwikkeling van de kennisagenda gesproken. Ook enkele landelijke beleidsvoerders zijn in deze verkennende gespreksronde meegenomen (Ministerie van OCW (PO, VO), ministerie van VWS, NOC*NSF). Ik dank alle gesprekspartners voor hun bereidwillige medewerking. In 2014 is bovendien bij de leden van de KVLO in een ledenonderzoek gepeild naar vraagstukken waarop de kennisontwikkeling zich vooral zou moeten richten. Dit heeft ruim 200 suggesties opgeleverd. Ook hiervoor is dank op zijn plaats.

Voor de ontwikkeling van een onderzoeksagenda voor de komende jaren is van belang vast te stellen welke hiaten actueel te constateren zijn in de voorhanden kennis over goed leren bewegen. In deze notitie geven we een korte kenschets van het in de laatste tien jaar verrichte onderzoek (hoofdstuk 2), van de onderzoeken die momenteel gaande zijn (hoofdstuk 3 en 4) en van de uitkomsten van recente analyses van kennisbehoeften (hoofdstuk 5). De agenda wordt afgerond met een voorstel voor de verdere uitwerking en uitvoering.

Op basis van de geschetste inventarisatie en verkenning is een ontwerp kennisagenda opgesteld en voorgelegd aan een 25-tal experts. In deze consensusronde werd van 16 personen een reactie ontvangen. Op basis hiervan wordt in hoofdstuk 7 een definitieve kennisagenda gepresenteerd.

2 Analyse onderzoek naar Goed leren bewegen op en rond de school 2002-2012

Bij het ontwikkelen van een kennisagenda is het zinnig in beeld te hebben op welke thema's het onderzoek zich de laatste jaren vooral heeft gericht. We kijken daarom eerst even terug naar het in de laatste 10 jaar verrichte onderzoek naar goed leren bewegen op en rond de school.

Bij deze inventarisatie is op de eerste plaats te constateren dat er bij geen enkele instantie een up-to-date registratie voorhanden is van onderzoek op dit thema. Om toch een beeld hiervan te krijgen is een analyse gemaakt van enkele databanken waarin dit onderzoek regelmatig aan de orde komt. Zowel de jaarboeken van het Mulier Instituut als de kennisbank HBO kunnen enig inzicht verschaffen.

2.1 Analyse Jaarboeken Sport van het Mulier Instituut 2002-2012

In het Jaarboek Sport dat het Mulier Instituut (MI) jaarlijks publiceert zijn ook publicaties opgenomen over onderzoek naar het bewegingsonderwijs. Tussen 2002 en 2012 betrof het ruim 110 publicaties over onderzoek of met een duidelijke relatie naar onderzoek. Het aantal vermelde publicaties schommelt maar vertoont trendmatig een stijgende lijn.

Figuur 2.1 Jaarlijks aantal publicaties over bewegingsonderwijs in Jaarboeken Sport 2002-2012

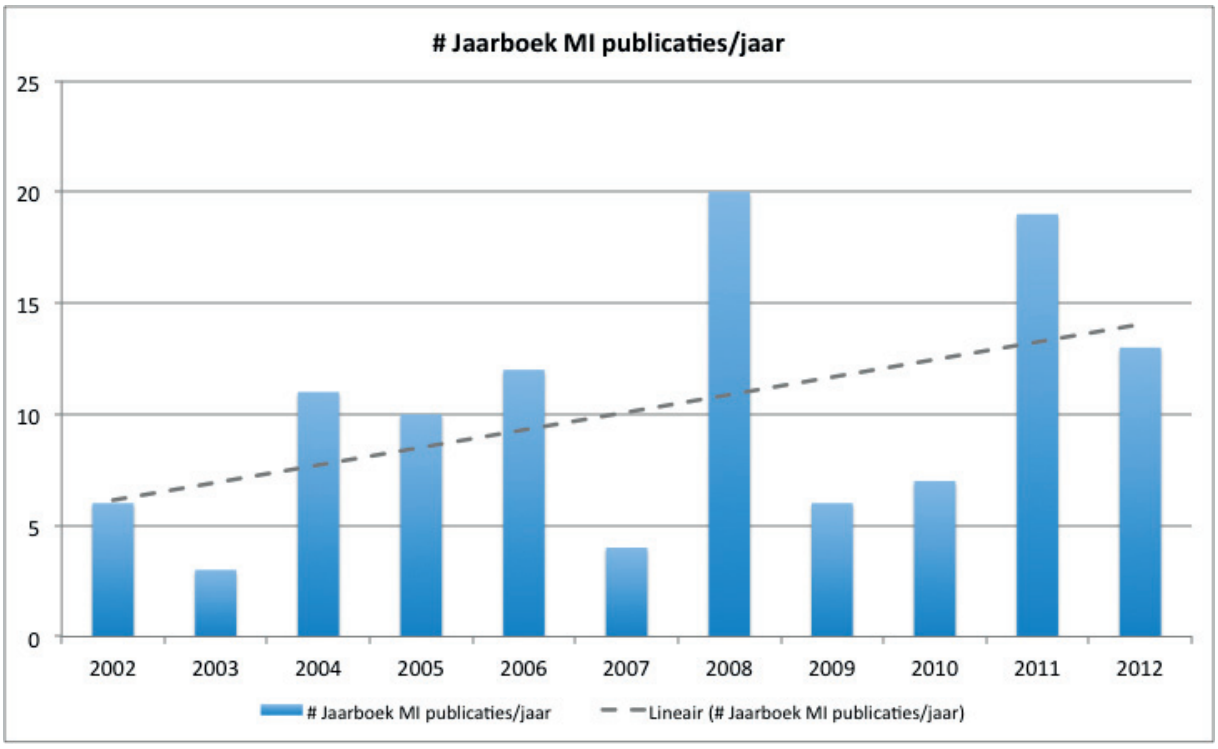

Op basis van de publicatietitels is een topic analyse gedaan van deze publicaties. De volgende figuur geeft het resultaat daarvan weer:

Figuur 2.2 Belangrijkste onderzoeksonderwerpen Jaarboeken Sport 2002-2012 op basis van publicatietitels

Het overzicht laat zien dat, zoals enigszins te verwachten was, sport, onderwijs, school, bewegen, physical activity de laatste tien jaar veel aandacht krijgen, maar ook topics als brede school, effecten (effectiviteit), sportiviteit en kwaliteit regelmatig aan bod komen.

2.2 Analyse HBO Kennisbank

De HBO Kennisbank biedt toegang tot de resultaten van onderzoek van hogescholen en maakt deze beschikbaar voor hergebruik. Hiermee vergemakkelijkt de HBO Kennisbank de uitwisseling tussen onderzoek, onderwijs, bedrijfs- en beroepsleven en maatschappij. De 23 deelnemende hogescholen, SURF en het Samenwerkingsverband Hogeschool Bibliotheken werken samen om de resultaten van het met publieke middelen gefinancierd onderzoek vrij beschikbaar te stellen op de HBO Kennisbank.

Per 1 januari 2013 bevatte de kennisbank 101 publicaties over bewegingsonderwijs / lichamelijke opvoeding.

Figuur 2.3 Ontwikkeling jaarlijks aantal publicaties over bewegingsonderwijs in de HBO kennisbank 1997-2012

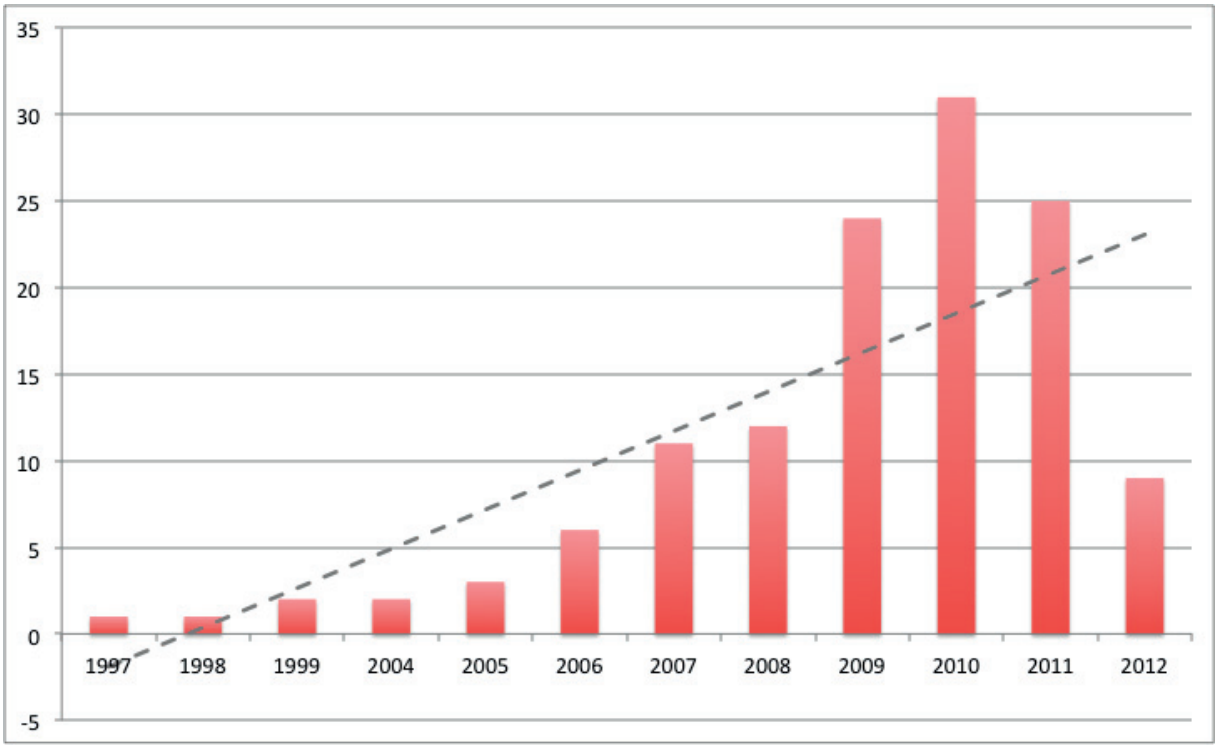

Van de 101 publicaties waren er 80 van de hand van studenten (Bachelor thesis [72][3] Student thesis [7] Master thesis [6]), 32 van lectoren (19) of leden van hun kenniskring, 12 van docenten en 8 van overige auteurs.

Fontys Hogescholen is het meest actief volgens de data opgenomen in de kennisbank, gevolgd door de HAN en Windesheim.

Fontys Hogescholen	82	Lectoraat Fysieke activiteit en Gezondheid [22] Lectoraat Serious Game Design [1] Fontys Sporthogeschool [55] Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg [4]
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	19	Sport en Bewegingsstudies [18]
Windesheim	12	Human Movement & Sports [10] Social Work [1]
Hogeschool van Amsterdam	7	Lectoraat Bewegingswetenschappen [2] Bewegen, Sport en Voeding [4] Gezondheid [2]
Avans Hogeschool	2	Avans+ [2]
Hanzehogeschool Groningen	2	Academie voor Verpleegkunde [1] Instituut voor Sportstudies: Lerarenopleiding Lichamelijke Opvoeding [1]
Hogeschool Utrecht	1	FCJ Digitale communicatie [1]
Haagse Hogeschool	1	Opleiding tot Leraar Lichamelijke Opvoeding [1]
Christelijke Hogeschool Ede	1	Academie Sociale Studies - Maatschappelijk Werk & Dienstverlening [1]
HZ University of Applied Sciences	1	Bachelor of Nursing [1]

Ook hier is een topic analyse gedaan op basis van de publicatietitels. Die levert het volgende plaatje op.

[3] Hierbij moet worden aangetekend dat de hogescholen alleen werkstukken die een goede beoordeling hebben gekregen op laten nemen

Figuur 2.4 Onderzoeksonderwerpen op basis van publicatietitels HBO kennisbank 1997-2012

Binnen het onderzoek van de hogescholen blijken als thema's van belang: fysieke activiteit, videofeedback, motorische vaardigheden, sociale vaardigheden, sport, leerlingen, maar ook autisme en schoolplein. De thematiek verschilt enigszins van die van het in de Mulier Instituut-jaarboeken gepubliceerd onderzoek.

Op basis van deze analyse kunnen we constateren dat de hoeveelheid onderzoek gericht op goed leren bewegen op en rond de school gestaag toeneemt. Thematisch gezien richt het uitgevoerde onderzoek zich op een zeer breed scala aan vraagstukken, waarbij veel aandacht is voor beleidseffecten, motorische vaardigheden, fysieke activiteit en videofeedback.

3 Recent afgerond en lopend onderzoek bij hogescholen en universiteiten

Dit hoofdstuk geeft de relevante recent afgeronde en lopende activiteiten weer van Nederlandse hogescholen en universiteiten[4]. Het is een resultaat van de gesprekken die zijn gevoerd met lectoren en hoogleraren die actief zijn bij onderzoek rond goed leren bewegen. Daarnaast is gebruikgemaakt van informatie van de websites van de betrokken instituten. Hierdoor is een goed overzicht verkregen, maar dat zal niet in alle opzichten volledig zijn.

3.1 Hogescholen algemeen

De hogescholen zijn van oudsher instellingen die beroepsonderwijs verzorgen en in die functie veel praktisch toepasbare kennis bundelen. De activiteiten op het gebied van wetenschappelijke kennisontwikkeling bij hogescholen zijn van betrekkelijk recente datum en in het verlengde van hun historische rol gaat het overwegend om praktijkgestuurd en praktijkgericht onderzoek (Borghouts 2014). Per hogeschool geven we hierna aan wie zijn betrokken bij onderzoek naar goed leren bewegen en welk onderzoek recent is, danwel momenteel wordt uitgevoerd.

3.2 Hogeschool Windesheim/VU Bewegen, school & Sport

- Lector: Ivo van Hilvoorde

Sinds 2010 lector bij Windesheim en tevens wetenschappelijk medewerker en docent aan de VU, waar hij onder meer een Inleiding filisofie verzorgd en in samenwerking met Niek Pot een master sport & society. Verschillende studenten schrijven masterscripties: sport en geweld, trots, onverklaarbare klachten en lichamelijkheid, BOPS, motorisch leren.

- Kenniskring
  - Corina van Doodewaard
  - Joop van Duivenvoorde
  - Ad Hoogendam
  - Jan Jaap Kleinpaste
  - Jeroen Koekoek
  - Niek Pot

- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten

Tabel 3.1 Actuele onderzoeksprojecten hogeschool Windesheim naar onderzoeker, thema, leeftijdgroep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek / status
Jeroen Koekoek	Leerling percepties in de context van lessen bewegingsonderwijs	11-13	Promotieonderzoek UU
Ivo van Hilvoorde	Digitalisering in de gymles		Raak project
Jeroen Koekoek	Digitalisering en spelanalyse		Raak project
Wytse Walinga	Digitalisering en spelanalyse		Raak project
Justus Beth	Docenten BO en ICT		Raak project
Corina van Doodewaard	Leerling-diversiteit in het bewegingsonderwijs	VO	Promotieonderzoek UU
Jaap Kleinpaste	Onderzoek naar effecten van beweeggames		Verkennend
Heleen van Muijen	Motorisch leren en de 'zone van naaste ontwikkeling'		Verkennend
Ad Hoogendam	Fricties tussen sportbeleid en praktijk		Promotieonderzoek VU
Edu Dumasy	Sportparticipatie migrantenjongeren en hun ouders		Subsidieproject ZonMW
Arnold Bronkhorst	Schoolsport en pedagogisch klimaat		

[4] De stand van zaken begin 2014 wordt hier weergegeven (zie ook Oomen & Jans 2014)

Niek Pot	Schoolsport en sportidentiteit		Promotieonderzoek VU
Niek Pot	Beweeggames en sportidentiteit		Raak project
Joop van Duivenvoorde	Motorisch leren differentieel leren in gedigitaliseerd aanbod	VO	Raak project
Lammert Klok			
John van de Kamp	Motorisch leren in het BO		Raak project ism VU
Marjan Kok	Videofeedback in het BO		Raak project ism VU

3.3 Hogeschool van Amsterdam/VU – Bewegen, sport en voeding

- Lector: Huub Toussaint

Sinds 2003 lector bij de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO). De afgelopen jaren is veel energie gestoken in een structurele inpassing van onderzoeksvaardigheden in het studieprogramma, zodat er een intensievere wisselwerking ontstaat tussen onderwijs en onderzoek en de beroepspraktijk handvatten krijgt voor verdere professionalisering. Momenteel is ontwikkeling en invoering van een vierjarige leerlijn Onderzoek gerealiseerd.

- Kenniskring

Ter ondersteuning van de werkzaamheden is er rond de lector een kenniskring gevormd. Haar focus ligt op curriculumvernieuwing en professionalisering van de docentenopleiding van de Academie voor Lichamelijke Opvoeding. Tevens wil de kenniskring een bijdrage leveren aan Evidence Based Practice, dat wil zeggen; het handelen in de praktijk van de lichamelijke opvoeding zo veel mogelijk baseren op bewijs en kennis.

Leden kenniskring

- Mirka Janssen
- Huib van de Kop
- Geert Savelsbergh
- Jan-Willem Teunissen

- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten

Tabel 3.2 Actuele onderzoeksprojecten Hogeschool van Amsterdam naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek / status
Huub Toussaint	Signalering motorische ontwikkeling op de basisschool	11-13	JGZ Amsterdam/NH
Huub Toussaint	Physical Education Personal Progression Assistant (PEPPA)		Raak project
Huib van de Kop	De gezonde middelbare school	VO 12-16	
Huib van de Kop	SALVO project	VMBO	NWO Sport
Jan Willem Teunissen	Biologische versus kalenderleeftijd bij talentontwikkeling van sporters		Raak project
Mirka Janssen	PLAYground - effect herinrichting schoolpleinen op beweeggedrag		promotieonderzoek
Hilde Bax	Motivationeel effect van Sportklassen	VO	Afgerond
Antoine de Schipper	Gymleraar van de toekomst		promotieonderzoek

3.4 Fontys Sporthogeschool Eindhoven / Fontys paramedische hogeschool / SPECO

- Lector: Steven Vos

Volgde in 2013 Lars Borghouts op als lector.

- Kenniskring

Binnen de kenniskring van het lectoraat Fysieke Activiteit en Gezondheid wordt (promotie)onderzoek uitgevoerd. Tevens is de kenniskring verantwoordelijk voor de ontwikkeling en implementatie van onderzoekslijnen binnen de verschillende curricula van Fontys Sporthogeschool.

Kernvragen waarnaar onderzoek is verricht binnen de kenniskring:

- Hoe kan de plaats van het vak lichamelijke opvoeding op school worden versterkt: 'Basisschool in beweging'
- Wat is een effectieve manier van lesgeven waarbij de motivatie van leerlingen worden vergroot 'Punt voor gym', wat is de rol van de leerkracht daarin; aanbod voor achterstandsgroepen (meisjes) vergroten.

De kenniskring bestaat uit:

- Drs. Lars Borghouts
- Drs. Willem Gosens
- Drs. Liesbeth Jans
- Dr. Joost Oomen
- Drs. Menno Slingerland
- Dr. Sofie Moresi

- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten

Tabel 3.3 Actuele onderzoeksprojecten Fontys Sporthogeschool naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Lars Borghouts	Punt voor gym - Wat is een effectieve motiverende manier van beoordelen	VO	Raak project
Menno Slingerland	Fysieke activiteit gedurende de schooldag	VO (HAVO4)	
Menno Slingerland	Brabantse basisscholen in beweging	PO	
Liesbeth Jans	Actieve pauze en aandacht	PO	
Carla Scholten	E-fitcheck en gezonde leefstijl	VO	Afgerond
Joost Oomen	PlayFit	VO (VMBO)	
Johan Walraven	Video-analyse		Afgerond

- Master

Fontis Sporthogeschool kent een onderzoeksmaster met twee afstudeerprofielen Health en Education. Enkele tientallen personen vaak met een ALO-achtergrond zijn in de afgelopen jaren de master gaan volgen.

3.5 Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

- Lector: Marije Elferink-Gemser
- Kenniskring

  Het onderzoeksteam bestaat uit

  - Sebastiaan Platvoet
  - Marit Gijsbers
  - Jasper de Greef
  - Wietske Idema
  - Rianne Kannekens
  - Tamara Kramer
  - Mark te Niet
  - Marcel Rozer
  - Marjolein Torenbeek
  - Lotte Visschers
  - Jos van Dijk
  - Matt van Wezel
  - Rianne den Heijer
  - Pepijn van Hove/ Gwen Boonekamp

- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten

Tabel 3.4 Actuele onderzoeksprojecten hogeschool Arnhem en Nijmegen naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Sebastiaan Platvoet	Talent detectie en -Identificatie	PO / VO	
Rianne Kannekens	Slimme sportkeuze 'Ontwikkeling van testinstrument(en) om sportief talent te herkennen in de gymles op de basisschool', 2010 - 2014	PO	
Mark te Niet	Ontwikkelen van een instrument waarmee de vakdocent Leraar Lichamelijke Opvoeding sportief talent in de leeftijd van 6-8 jaar kan identificeren en naar het herkennen van talent op zeer jonge leeftijd (4-6 jaar)		
Marije Elferink	Uitdagende leeromgeving: top begeleiders en optimale programma's		
Marit Gijsbers	Ontwikkelen van een optimaal leerklimaat voor jonge, talentvolle sporters	VO	
Jasper de Greef	Identificeren van jong talent in specifieke sporten		
Wietske Idema	Hoe ziet een optimaal programma voor sportieve talenten (4-18 jaar) eruit		
Tamara Kramer	Onderzoek naar topbegeleiders voor sporttalenten		
Marjolein Torenbeek	Zelfregulatie bij sporttalenten Onderzoek richt zich op het ontwikkelen van een programma ter bevordering van de fysieke en cognitieve ontwikkeling van getalenteerde jeugdige sporters		
Rianne den Heijer	Fysieke en sociale omgeving en beweeggedrag	PO	
Pepijn van Hove/ Gwen Boonekamp	Effectieve methoden om assets te identificeren en benutten (SALVO project)	VMBO	
Marcel Rozer	Vertaalslag van wetenschappelijk verantwoorde onderzoeken naar vlot leesbare artikelen		
Pascal Mariany	Visueel leren bewegen	PO	Afgerond
NN	Het digitaal Sportfolio: effect van een digitaal ondersteuningssysteem op zelfregulatie van jonge talentvolle sporters.		Afgerond, Project effectiviteit interventies NISB, TNO, Mulier 2011 – 2012,
	Ontwikkeling van een Sportfolio, een digitaal talentvolgsysteem		Afgerond, Raak-project 2008 - 2010;
	Kenmerken en vaardigheden van talentvolle studenten Lichamelijke Opvoeding.		Afgerond, Project Krachtig Meesterschap 2010 – 2012,
	Basisschool NSV2 als best practice. Hoe kunnen (basis)onderwijs en sport samen werken om te komen tot een optimaal programma voor het herkennen en ontwikkelen van sportief talent.	PO	Afgerond

3.6 Hanzehogeschool Groningen

- Lector Remo Mombarg
- Kenniskring

De Hanzehogeschool organiseert haar onderzoek in vier kenniswerkplaatsen: Stimuleren van sport en bewegen, Bewegingsonderwijs en motorisch leren, Sportbeleid en ondernemerschap en Optimaliseren van sporttalent.

- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten

Tabel 3.5 Actuele onderzoeksprojecten Hanzehogeschool naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker			Onderzoeks groep	Type onderzoek / status
Johan de Jong	Embedded lector Kenniswerkplaats Stimuleren van sport en bewegen			
Jim Lo-A-Njo	Docent-onderzoeker	BSLIM-project krachtige beweegomgeving		Promotieonderzoek
Jan Willem Bruining		Quantified Self: volgsystemen van beweeggedrag en energieverbruik		
Jan Willem Bruining		Special Heroes	PO/VO	
Remo Mombarg	Lector Kenniswerkplaats bewegingsonderwijs en motorisch leren/MRT		PO	
Remo Mombarg		Speciaal bewegingsprogramma in het SBO		Promotieonderzoek
Ben Moolenaar	Docent-onderzoeker	Sport op basisscholen in Friesland	PO	Achmea funding
Dinant Roode		Kwaliteit van de sportleraar	VO	
Stephan Hackers				
Ingrid van Aart		Ieder kind kent gymtalent: krachtige leersituaties		Promotieonderzoek
Silvia Brouwer		Nieuwe media/games		Promotieonderzoek
Hans Slender	Coördinator Kenniswerkplaats Sportbeleid en ondernemerschap			
Gerco van Dalfsem	Docent-onderzoeker			Promotieonderzoek
Ben Hattink				Promotieonderzoek
Michel Brink	Coördinator Kenniswerkplaats Optimaliseren van sportprestaties			

3.7 Haagse Hogeschool

- Lectoren Sanne de Vries en Tinus Jongert

Het lectoraat kent twee lectoren: dr. Sanne de Vries en drs. Tinus Jongert (voorheen lector Innovatieve Beweegstimulering en Sport) , beiden voorheen werkzaam bij TNO.

- Kenniskring

Kenniskringleden zijn:

- Peter van Gastel (HALO)
- Joris Hoeboer (HALO)
- Daphne van Wezenberg (Bewegingstechnologie).

- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten

Tabel 3.6 Actuele onderzoeksprojecten Haagse Hogeschool naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek / status
Sanne de Vries	Schoolpleinactiviteit	PO	afgerond
Joris Hoeboer	Athletic Skill Model	PO	
Peter van Gastel	SPRING-lab omgevingsinterventies voor actieve leefstijl		
Frank Jacobs	Coaches en hun gedrag Pedagogisch klimaat in de lessen bewegingonderwijs		Promotieonderzoek

3.8 Universiteiten algemeen

Het onderzoek op het terrein van sport en bewegen aan universiteiten in Nederland is vanwege de krachtige positie van medische faculteiten sterk medisch, gezondheidskundig en bewegingswetenschappelijk georiënteerd. Naar verhouding wordt aanzienlijk minder sociaal wetenschappelijk onderzoek verricht en slechts een deel daarvan richt zich op goed leren bewegen in het kader van het onderwijs.

3.9 Universiteit Utrecht

- Hoogleraar (tot 2011) Annelies Knoppers

Onder leiding van de hoogleraar zijn verschillende (promotie) onderzoeken gestart.

- Recent afgeronde en lopende onderzoeksprojecten

Tabel 3.7 Actuele onderzoeksprojecten Universiteit Utrecht naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Noortje van Amsterdam	Lichamelijkheid, bewegingsonderwijs en jongeren		Promotieonderzoek
Frank Jacobs	Sociale en morele ontwikkeling van jongeren	VO	Promotieonderzoek
Jeroen Koekoek	De sociale setting waarin kinderen (motorisch) leren	PO	Promotieonderzoek
Corina van Doodewaard	Hoe gaan leerkrachten om met diversiteit in de klas (beroepssocialisatie)	VO	Promotieonderzoek
Froukje Smits	Jongeren en alternatieve vormen van bewegen	VO	Promotieonderzoek
Tim Takken	Sporten voor chronisch zieke kinderen en jongeren		ZonMW Sport-Vitaal

Daarnaast diverse afstudeeronderzoeken van masterstudenten naar: excellente gymleraar, schoolsportverenigingen, schoolzwemmen, vmbo/mbo leerlingen, combinatiefunctionarissen.

3.10 VU Amsterdam/EXPOSZ

EXPOSZ is een zelfstandig centrum binnen de Faculteit der Bewegingswetenschappen (FBW) van de Vrije Universiteit. Het is een universitair opleidings- en adviescentrum voor sport en zorg.

Tabel 3.8 Actuele onderzoeksprojecten VU Amsterdam naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Marjan Kok	Motorisch leren		
Jennifer Nuij	Impliciet en expliciet motorisch leren		Verkennend
John van de Kamp	Meedoen met sport	PO	Lopend
Evert Verhagen	Schoolzones – veilig sporten voor kinderen	PO	ZonMW Sport-Vitaal
Amika Singh	Smart Moves!	VO	NWO Sport-Meedoen

3.11 Radboud Universiteit Nijmegen

Tabel 3.9 Actuele onderzoeksprojecten Radboud Universtieit Nijmegen naar onderzoeker, thema, groep en status

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Bert Steenbergen **Femke van Abswoude** **Elise van Casteren** **Jarno Hilhorst**	Meedoen met sport	PO	Lopend

Hogescholen voeren momenteel een flink aantal onderzoeken uit naar leren bewegen en sporten, veelal gerelateerd aan een in het leven geroepen lectoraat. Daarbij wordt gebruikgemaakt van middelen van het lopende programma Sport (NWO/ZonMW/SIA) en worden ook andere bronnen aangeboord, zoals RAAK-subsidies. Het onderzoek strekt zich thematisch uit over een breed gebied, waarbij motorisch leren, actieve leefstijl en talentbevordering sterk vertegenwoordigd zijn. Uit de gesprekken is gebleken dat tussen de HO-instellingen weinig directe uitwisseling bestaat over het lopende onderzoek. Verschillende hogescholen/instituten zijn met overeenkomstige vraagstukken bezig, zoals weergegeven in tabel 3.10.

Tabel 3.10 Raakvlakken onderzoeksthema's Goed leren bewegen van hogescholen en universiteiten 2014

Thema	HvA	Fontys	HAN	HHS	Hanze	Windesheim	UU	VU	RUG	RUN	UM
	Amsterdam	Eindhoven	Nijmegen	DenHaag	Groningen	Zwolle	Utrecht	Amsterdam	Grondingen	Nijmegen	Maastricht
Motorisch leren					X	X		X			
Games		X			X	X					
Leerlingvolg-systeem	X		X	X	X						
School-pleinen	X	X		X							
Beweeg omgeving			X	X							
Talent ontwikkeling	X		X		X						
Rol Leerkrachten	X	X			X	X					
MRT/ speciaal onderwijs/ DCD	X				X	X		X	X	X	
Sociaal leren / klimaat						X	X				
Fysieke activiteit	X	X									X
Bewegen en cognitie								X	X		X

4 Recent afgerond en lopend onderzoek bij overige onderzoeksinstellingen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de relevante recent afgeronde en lopende activiteiten van andere kennisorganisaties naar goed leren bewegen in en om de school. in dit overzicht worden de belangrijkste gepubliceerde onderzoeken aangegeven. Er is niet gestreefd naar volledigheid.

4.1 KVLO / Mulier Instituut

KVLO/Mulier Instituut zijn betrokken bij het volgende onderzoek in uitvoering / ontwikkeling 2012-2014.

Initiatiefnemer	*Titel*	*Funding/NWO*	*Status*	*Betrokkenheid*
HAN	Actieve leefstijl VMBO (SALVO)	Sport – Vitaal ZonMW Toegewezen	start najaar 2013	KVLO Klankbord
HvA	Gymleraar van de toekomst	Raak PRO afgewezen	start met eigen middelen	Op afstand
Windesheim	Digitalisering BO	Raak Publiek	lopend	Deelname Mulier
VU	SMART MOVES! Bewegen, cognitieve functies en leerprestaties bij adolescenten	Sport – Meedoen Toegewezen	start januari 2014	Deelname Mulier
Mulier Instituut	Bewegingsonderwijs, motorische vaardigheden en sportdeelname.	Sport – Meedoen Afgewezen	wel losse verkenningen	Deelname Mulier KVLO Klankbord
Fontys	Punt voor Gym	Raak PRO	lopend	KVLO Klankbord
SLO	Freesport		lopend	Op afstand
OCW/VWS	Monitor School en Sport	VWS / OCW	lopend	Uitvoering Mulier
VWS/OCW	0-meting BO in VO	VWS / OCW	lopend	Uitvoering Mulier
OCW	Quick scan bezetting gymaccommodaties	OCW	afgerond	Uitvoering Mulier
OCW	Evaluatie beleidsregel LOOT	OCW	afgerond	Uitvoering Mulier
Onderwijsagenda SBGL	Monitor	PO-/VO-/MBO Raad	lopend	Uitvoering Mulier

In 2011-2012 door het Mulier Instituut afgerond onderzoek rond bewegingsonderwijs:

- Beth, Justus, Haar, Jantine ter, Heijden, Anneke von (2011).
  Zaalvoetbal in Zeeburg : procesevaluatie basisscholencompetitie zaalvoetbal in Zeeburg, Amsterdam. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Beth, Justus, Heijden, Anneke von, Lucassen, Jo (2011).
  De impuls van een combinatiefunctionaris : outcome monitor Impuls brede scholen, sport en cultuur.
- Cevaal, Astrid, Lucassen, Jo (2011).
  Maatschappelijke neveneffecten van Playing for Success! : kwalitatieve studie naar de maatschappelijke neveneffecten van Playing for Success.
- Heijden, Anneke von, Leijenhorst, Marja, Kalmthout, Janine van, Hilhorst, Jarno, Boers, Eralt, Beth, Justus, Lucassen, Jo (2011).
  Impuls lokaal bekeken : meer en beter : verdiepingsonderzoek naar effecten én processen van de inzet van combinatiefunctionarissen binnen zes eerste tranche gemeenten.
- Heijden, Anneke von, Collard, Dorine (2011).
  Inventarisatie van leefstijlinterventies binnen de mbo-setting : Gezonde School op het mbo.
- Lindert, Caroline van, Dool, Remko van den (2011).
  Monitor Special Heroes in cluster 3 : startsituatie van deelnemende cluster 3-scholen en hun leerlingen.
- Lucassen, Jo, Wisse, Ester, Smits, Froukje, Beth, Justus, Werff, Harold van der (2011).
  Sport, bewegen en onderwijs : kansen voor de toekomst : brede analyse 2010.
- Reijgersberg, Niels, Lucassen, Jo, Pot, Niek, Hilvoorde, Ivo van (2012).
  Toekomstscenario's voor schoolsport : inventarisatie, vergelijking en perspectieven van schoolsportactiviteiten in Nederland.
- Stuij, Mirjam, Wisse, Ester, Mossel, Ger van, Lucassen, Jo, Dool, Remko van den (2011).
  School, bewegen en sport : onderzoek naar relaties tussen de school(omgeving) en het beweeg- en sportgedrag van leerlingen.
- Collard, Dorine, Werff, Harold van der, Crevels-van Hellemond, Silvia, Harlaar, Martijn (2012).
  De Sportieve School: leerervaringen met het concept De Sportieve School : proces- en effectevaluatie.

- Heijden, Anneke von, Boers, Eralt, Hakkers, Stephan, Hilhorst, Jarno (2012).
  Impuls lokaal bekeken : verbinders in de tweede tranche : verdiepingsonderzoek naar effecten én processen van de inzet van combinatiefunctionarissen.
- Heijden, Anneke von, Kalmthout, Janine van (2012).
  De impuls van een combinatiefunctionaris, 2-meting.
- Lucassen, Jo, Reijgersberg, Niels, Werff, Harold van der (2012).
  Evaluatie leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via Pabo : onderzoek onder pabo-opleidingen, scholen voor primair onderwijs en pabo-alumni.
- Schokker, D.F., Scholten, A.M., Collard, Dorine, Preller, Liesbeth, Wisse, Ester, Sabel, Jonna, Alpay, L., Empelen, Pepijn van (2012).
  De relaties tussen lichamelijke activiteit en cognitie bij jeugd : een systematisch overzicht van interventiestudies.
- Slinger, Jantine, Stubbe, Janine, Werff, Harold van der (2012).
  Monitor en evaluatie beleidskader sport, bewegen en onderwijs: eindrapportage.
- Werff, Harold van der, Wisse, Ester, Stuij, Mirjam (2012).
  Sport en onderwijs verbonden: kwalitatief verdiepend onderzoek naar succesfactoren in de samenwerking tussen sportverenigingen en scholen.

In 2013 door het Mulier Instituut afgerond onderzoek:

- Reijgersberg, N., H., Van der Werff, J. Lucassen (2013). *Nulmeting Bewegingsonderwijs. Onderzoek naar de organisatie van het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs.* Utrecht: Mulier Instituut.
- Romijn D., Reijgersberg (2013) *Quick Scan Ruimte Voor Bewegingsonderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut

4.2 Overige onderzoeksorganisaties

Verschillende van de overige organisaties zijn betrokken als consortiumpartner bij hiervoor genoemde lopend onderzoek van hogescholen en universiteiten of voeren binnen een ander kader onderzoek uit naar goed leren bewegen.

- SLO

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Marco van Berkel	Trendanalyse realisatie van het beoogd/uitgevoerd/geleerd LO curriculum	PO/VO	Lopend
Ger van Mossel	Onderzoek realisatie deelnameniveaus basisdocument VO	VO	Lopend
Berend Brouwer	Analyse aanpak bevorderen actieve leefstijl	VO	Lopend
Berend Brouwer	Leerplankader Sport, bewegen en gezonde leefstijl		Lopend

- NISB

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Hiske Blom	VMBO in Beweging	VMBO	Afgerond
Saskia Duursma	Effectiviteit Alle leerlingen Actief via motivational interviewing Sportief actieve leefstijl VMBO (SALVO)	PO VO	Afgerond
Heino van Groeningen		VMBO	Lopend

- Kennispraktijk

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Marja Leijenhorst	Onderzoek 3+2	PO (groep7)	Afgerond
Elise van Casteren/ Jarno Hilhorst	Meedoen met sport	PO	Lopend
Eralt Boers	Friese Basisscholen in Beweging	PO	Lopend i.s.m. Hanze-hogeschool

- DSP

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Paul Duijvestein	VMBO in Beweging	VMBO	Afgerond

- TNO

Expertisecentrum LifeStyle

Onderzoeker	Thema	Onderzoeksgroep	Type onderzoek/ status
Claire Bernaards	VMBO in Beweging	VMBO	Afgerond
Sanne de Vries / Luuk Engbers	Wijk en Jeugd – beweegvriendelijke wijken	PO	Afgerond
Monique L'Hoir	Gezonde Kinderen in de Gezonde Kindomgeving (GKGK)		Afgerond
Monique Simons	Gaming en actieve leefstijl Fitheid	VO	ZonMW lopend
Ab Rijpstra	Scholieren	MBO	MBO Raad
Maaike Beltman	Evaluatie Speelplekken BeweegWijs	PO	Lopend
Marieke van der Klauw	Monitor Convenant Gezond Gewicht		Lopend

5 Voorlopige onderzoeksthema's en – accenten 2015-2020

Voor de ontwikkeling van een kennisagenda goed leren bewegen onderscheiden we de volgende categorieën onderzoek:

- Monitoringonderzoek
- Beleidsgericht onderzoek
- Verdiepend onderzoek naar het functioneren van de lichamelijke opvoeding
- Onderzoek van interventies en praktijkexperimenten
- Onderzoek naar kennistoepassing in het werkveld.

Verdeeld over deze categorieën worden hierna verschillende vraagstukken weergegeven die in recente kennisagenda's zijn genoemd (Breedveld cs 2010, Tiessen-Raaphorst & De Haan 2012, Van Veldhoven & Van Vucht Tijssen 2011[5]) en/of naar voren zijn gebracht in de in 2013 uitgevoerde gespreksronde en expertmeeting.

5.1 Monitoring

Er is op basis van de uitgevoerde verkenning weinig reden af te wijken van in 2011 in het kader van de analyse kennisinfrastructuur ontwikkelde lijst van noodzakelijke kengetallen (Tiessen-Raaphorst & De Haan 2011). De noodzakelijk geachte kengetallen onderwijs, sport en bewegen worden in het volgende overzicht weergegeven.

Subthema: bewegingsonderwijs		**Aanwezigheid databronnen 2011**
aantal uren bewegingsonderwijs	aantal gymuren in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs	--
aantal leerlingen LO-2	*aantal leerlingen dat eindexamen doet in LO-2*	--
aantal scholen met LO-2	*aantal scholen dat LO-2 aanbiedt*	+
aantal vakleerkrachten	aantal vakleerkrachten, PO, VO, MBO	--
groepsleerkracht met bevoegdheid	aantal groepsleerkrachten met bevoegdheid bewegingsonderwijs	--
gymonderwijs vakleerkracht	aandeel uren gymonderwijs gegeven door vakleerkracht	--
vakleerkracht	aantal scholen met vakleerkracht (PO)	--
subthema: schoolzwemmen		
schoolzwemmen	*aantal scholen dat schoolzwemmen aanbiedt*	--
subthema: samenwerking sport en school		
brede scholen	*aantal georganiseerde sport- en beweegactiviteiten bij brede scholen*	--
gezonde school	*aantal scholen met keurmerk gezonde school /themacertificaat sport en bewegen*	--
inzet combinatiefunctionaris	aantal scholen met combinatiefunctionaris	--
aantal sport BSO's	*aantal/locatie sport BSO's*	+
aantal schoolsportverenigingen	*aantal/locatie schoolsportverenigingen*	--

[5] In het sectorplan Sport en Onderwijs wordt een uitvoerige analyse gemaakt van de kennisstand van zaken n.a.v. het Olympisch Plan 2028, waarin echter goed leren bewegen in het reguliere onderwijs nauwelijks ter sprake komt.

5.2 Beleidsonderzoek en -evaluatie

Voor de komende jaren aangedragen onderzoeksvraagstukken:

- Wat zijn gevolgen van de invoering van de wet passend onderwijs voor het bewegingsonderwijs?
- Breder onderzoek naar kerndoelen en mate waarin die worden aangeboden. Welke aandacht krijgen Kerndoelen bewegen en regelen in de lespraktijk? Waarom wel/niet? Hoe kan dit verbeterd worden?
- Wat zijn belemmeringen voor scholen om meer met vakleerkrachten te gaan werken?
- Wat zijn de opbrengsten en kosten van de inzet van vakleerkrachten?
- Stuurfactoren voor kwalitatief goed bewegingsonderwijs.

5.3 Verdiepend / verklarend onderzoek lichamelijke opvoeding

Binnen de door gesprekspartners genoemde onderwerpen en vraagstukken voor verdiepend onderzoek wordt een driedeling gemaakt. Onder meer door de SLO is erop gewezen dat maar beperkt in zicht is wat in de breedte feitelijk op scholen bij bewegingsonderwijs wordt nagestreefd en in de praktijk wordt gedaan.

- Onderzoekslijn Volgbare opbrengsten van LO – wat wordt geleerd?

Kernthema's		PO	VO/(V)MBO
A.	**Leerresultaten LO**	Wat zouden kinderen moeten leren? Wordt dat gerealiseerd?	
B.	**Keuze en betekenis van Leerlingvolgsystemen LVS**		
C.	**Gezonde leefstijl**		Relatie beweeggedrag leefstijl in aansluiting op vitaal burgerschap?
D.	**Participatie - passend bewegingsonderwijs – omgaan met diversiteit**	Omgaan met diversiteit/ passend bewegingsonderwijs / differentiëren in de les Pesten, omgaan met grensoverschrijdend gedrag	
E.	**Stimulering voor buitenschools bewegen – slimme sportkeuze/SOK**		Relaties tussen binnenschools en buitenschools bewegen Kan school een bijdrage leveren aan blijvend deelnemen aan sport en het beperken van sportuitval?
F.	**Sportieve talentontwikkeling**	Physical literacy – welke rol speelt school bij ontwikkelen van een sportidentiteit (duurzaam, robuust)?	Hoe kan talentherkenning binnen onderwijs worden ingepast? Kan talentherkenning en –advies bijdragen aan langduriger/blijvend sport/beweeggedrag?
G.	**Meerwaarde zwemonderwijs**	Zwemonderwijs, hoe verhoudt zich dit tot BO?	
H.	**Bewegen en cognitie/ leerprestaties / schoolklimaat**	Wat is het verband tussen sport-/beweegactiviteiten op school en leerprestaties?	Kan breed aanbod sport en bewegen op school bijdragen aan verminderen schoolverzuim/-uitval?

- Onderzoekslijn Sleutel factoren voor resultaatgericht vakonderwijs – wat werkt?

Wanneer de te realiseren leerresultaten helder zijn is ook onderzoek naar de meest effectieve weg waarlangs die bereikt kunnen worden op zijn plaats.

Kernthema's		PO	VO/(V)MBO
I.	**Hoe organiseer je goed/effectief bewegingsonderwijs**	Hoe verloopt besluitvorming over vakonderwijs?	
J.	**Motiverend beoordelen**	Evalueren van leerprocessen (persoonsgericht – zaakgericht)	Rol van lichaamsbeelden
K.	**Bekwaamheden VLK**	Werking van de didactische driehoek Wat is (meest) effectieve manier van lesgeven / instructie? Onderzoek naar methodieken en pedagogische vaardigheden docenten	Betekenis vakleerkracht t.o.v. andere beïnvloeders, peers, media
L.	**Gebruik digitale hulpmiddelen**	Hoe rol nieuwe media/innovatie in onderwijs versterken, o.a. video feedback	Wat werkt nu eigenlijk in leerprocessen? Deze vragen ook naar speciaal onderwijs
M.	**Lokale samenwerking – ketenvorming**		Hoe slag van 'kennismaken met' naar blijvend actief
N.	**Schoolpleinen en beweegruimten**		

Uiteindelijk leidt ontwikkelde kennis alleen tot een betere onderwijspraktijk wanneer de daar actieve professionals zich deze kennis eigen maken en toepassen. In de mate waarin en de wijze waarop dit momenteel gebeurt rond goed leren bewegen is relatief weinig inzicht. Relevante vragen op dit terrein zijn:

- Onderzoekslijn Professionalisering van lesgevers betrokken bij het bewegingsonderwijs

O.	**Wat is nodig om de professionaliteit van leerkrachten LO te vergroten en doorgaande professionele ontwikkeling te bevorderen?**	Samenwerking tussen vakspecialisten/ALO en groepsleerkrachten
P.	**Onderzoek naar kennistoepassing door professionals betrokken bij goed leren bewegen**	Hoe leren docenten LO, hoe verwerven zij kennis in de werkpraktijk? Welke bijdragen leveren na- en bijscholingen en minder formele vormen van kennisoverdracht (communities, fora)? Hoe kunnen we professionals de aanwezige kennis beter laten benutten?

5.4 Praktijkexperimenten – interventies

Terwijl de hiervoor genoemde onderzoekslijnen gericht zijn op verdiepend onderzoek naar het goed leren bewegen binnen het totale schoolaanbod heeft het interventie-onderzoek als aangrijpingspunt het bepalen van de effectiviteit van een specifieke activiteit of maatregel. De Menukaart Sportimpuls telt 93 interventies per december 2013 die (mede) via de school worden aangeboden. De i-database van CGL telt 104 interventies waarin bewegen en onderwijs van belang zijn, waarvan één met goede aanwijzingen voor effectiviteit, 12 goed onderbouwd en 20 goed beschreven.

Door gesprekspartners genoemde thema's voor onderzoek naar interventies zijn:

- Interventie 3+2 (3 uur bewegingsonderwijs i.c.m. 2 uur na/buitenschools)
- Ontwikkeling Digitaal sportfolio
- Ontwikkeling en effecten van beweeggames
- Interventie beperken schooluitval via bewegen en sport
- Effecten van een gezond schoolplein.

5.5 Resultaten ledenpeiling KVLO 2014

Bij een ledenpeiling begin 2014 is aan KVLO-leden en abonnees van het vakblad *Lichamelijke Opvoeding* een vraag voorgelegd over hun actuele kennisbehoefte. De vraag werd als volgt ingeleid: 'De KVLO is er veel aan gelegen u actuele vakkennis aan te reiken via haar vakblad en scholingen. Daarom stimuleert zij onderzoekers goed bruikbare kennis te ontwikkelen. Welk vraagstuk rond het vak moet in uw ogen dringend onderzocht worden?' Van de 642 respondenten droegen bijna 220 ondervraagden een of meer dringende kenniskwesties aan. Een deel daarvan had echter meer het karakter van een statement dan van een kennisvraag. Bij nadere analyse kunnen in de suggesties de volgende hoofdthema's worden onderscheiden:

Thema's kennisbehoefte KVLO leden	**Aantal vragen /suggesties**
Legitimiteit en belang van lichamelijke opvoeding	35
Voldoende uren LO in het PO	34
Sport en bewegen in MBO	6
Passend onderwijs	27
Beoordelen/evaluatie bij lichamelijke opvoeding	21
Digitale media en lichamelijke opvoeding	21
Relatie lichamelijke opvoeding – cognitieve ontwikkeling	15
Materiaal en accommodatie	8
CAO en arbeidsvoorwaarden	8
Akoestiek bij lichamelijke opvoeding	7
Veiligheid leerlingen & leerkrachten o.a. in relatie tot klassengrootte	6
Overige vragen/suggesties	30

Veel suggesties betreffen het belang van het vak in het algemeen en van voldoende uren door gekwalificeerde leerkrachten in met name PO en MBO. Onder de overige thema's worden voornamelijk kennisvragen aangedragen. Vrijwel alle thema's sluiten aan bij die genoemd door experts en belanghebbenden in de inventarisatie. Afwijkend zijn de vragen van de professionals rond inzet van materialen en accommodatie en problemen met akoestiek.

6 Kennisuitwisseling, -verspreiding en -valorisatie

De volgende kanalen zijn in gebruik ten behoeve van verspreiding van via het onderzoek ontwikkelde kennis:

• Uitgave/publicatie van rapporten

Gebeurt vrij standaard en zeker voor de gesubsidieerde projecten.

• Opname in HBO Kennisbank en bibliotheken

De opname van onderzoeksrapporten in de HBO kennisbank is niet optimaal (actieve participatie verschilt per hogeschool, universitaire publicaties ontbreken). Er is geen instantie die systematisch alle onderzoeks-publicaties op dit gebied verzamelt en ontsluit. Niet volledige verzamelingen zijn aanwezig bij KVLO, Mulier/NISB en Bibliotheek Bewegingswetenschappen. Aansluiting van de KVLO-collectie bij Mulier/NISB is in voorbereiding.

• Vermelding in nieuwsbrieven

- Nieuwsbrieven over eigen activiteiten worden onder meer uitgebracht door: EXPOSZ, KIK, SLO
- Nieuwsbrieven die voornamelijk informatie over externe activiteiten overdragen: Platform Sport en Bewegen MBO, SKXL, NISB.

• Vakblad *Lichamelijke Opvoeding*

Vrijwel alle op dit terrein actieve onderzoeksinstellingen publiceren over hun onderzoeksresultaten in de *Lichamelijke Opvoeding*. De laatste jaren zijn enkele themadelen van het blad hieraan gewijd. Het bereik van het blad onder docenten is groot. De bereikbaarheid van de verschenen artikelen is echter niet optimaal. Maatregelen op dit punt zijn in voorbereiding.

• Andere Nederlandse vakbladen

Hier kan met name Sportgericht worden genoemd, dat in beperkte mate ook door vakleerkrachten wordt gelezen.

• Opleidings- en bijscholingsactiviteiten

Integratie van (recent) ontwikkelde kennis in opleidingen LO-professionals bij hogescholen. Kennisoverdracht via professionele bijscholingen van KVLO, hogescholen en andere organisaties. Ook landelijke congressen, zoals de jaarlijkse Dag voor het Sportonderzoek, zijn van belang.

• Activiteiten van Kenniscentra

Verschillende instanties hebben het initiatief genomen tot oprichting van kenniscentra die hun activiteiten (mede) richten op goed leren bewegen: te noemen zijn KIK (Hogeschool van Amsterdam) en Expertisecentrum Talentbevordering (HAN), Expertisecentrum zwemonderwijs (Fontys). Voor leermiddelen zijn er verschillende databanken zoals het Wikiwijs leermiddelenplein van de SLO.

De kennisverspreiding over goed leren bewegen strekt zich naar hier blijkt uit over een breed scala aan kanalen en instanties. Gesprekspartners wijzen erop dat hierin nauwelijks enige coördinatie plaatsvindt en bijvoorbeeld een overdaad aan nieuwsbrieven wordt verspreid die veel overeenkomstige informatie bevatten. Ook zijn er geen aanwijzingen dat het gebruik van ontwikkelde en verspreide kennis systematisch wordt geëvalueerd[6].

[6] incidentele evaluaties zijn er wel, zoals recent bijvoorbeeld Van Gastel 2012, Duteweerd 2012

7 Kennisagenda 2015-2020: conclusies en vervolgproces

7.1 Conclusies

- Inventarisatie

Te constateren valt een toenemende belangstelling voor onderzoek naar het goed leren bewegen in en om de school en naar de lichamelijke opvoeding in bijzonder bij hogescholen en enkele kennisinstituten (Mulier Instituut, Kennispraktijk, DSP, TNO). Er bestaat geen goede landelijke registratie van dit onderzoek. Een duidelijk programma van onderzoek naar goed leren bewegen op en rond de school ontbreekt op dit moment.

Het onderzoek wordt voor een deel gedreven door landelijke beleidsimpulsen (Beleidskader Sport, bewegen en onderwijs; Sportimpuls/Programma Effectief Actief), voor een deel door de interesse van onderzoekers bij de instituten zelf.

Uit een analyse van onderzoekspublicaties in de afgelopen tien jaar blijkt dat het accent thematisch lag op: de samenwerking tussen sport en onderwijs, brede school, physical activity, effecten (effectiviteit) en kwaliteit, videofeedback, motorische vaardigheden, sociale vaardigheden, sportiviteit, autisme en schoolpleinen.

In het lopende onderzoek van wetenschappelijke instellingen en andere onderzoeksinstituten zien we een accent op de vorlgende thema's:

- Bewegen en gezonde leefstijl
- Beweeggames
- Motorisch leren / vaardigheden
- Talentbevordering
- Bewegen en cognitie
- Digitalisering in het (vak)onderwijs
- Beweegvriendelijke (school)omgeving.

Er is een behoorlijke spreiding van lopende onderzoeksinitiatieven over de verschillende onderwijsvormen PO, VO, VMBO en MBO. Relatief weinig lopende projecten hebben MBO-leerlingen als aandachtsgroep.

Uit de gesprekken is gebleken dat tussen de wetenschappelijke instellingen (HBO/WO) weinig directe uitwisseling en afstemming bestaat over het lopende onderzoek. Er is geen vorm van programmering vanuit enige instantie. Verschillende hogescholen/instituten zijn met overeenkomstige vraagstukken bezig (leerlingvolgsystemen, schoolpleinen, games), maar hebben hierover weinig contact. Mogelijk brengt de consortiumvorming in het kader van het lopende onderzoeksprogramma Sport (NWO/ZonMW/SIA) hierin enige verandering, maar de kans is aanwezig dat dit programma slechts leidt tot tijdelijke en partiële afstemming.

- Ontwerpagenda

Op basis van de accenten in het recente en lopende onderzoek, kennisvragen opgenomen in recente kennisagenda's en de prioriteiten aangedragen door gesprekspartners in een verkennende gespreksronde in 2013 is een ontwerp kennisagenda Goed leren bewegen opgesteld waarin voorlopige prioritaire vraagstukken en onderzoekslijnen voor de periode 2014-2020 werden geformuleerd zoals in hoofdstuk 5 beschreven. Dit zijn:

- Uitbreiding van de monitoring van ontwikkelingen rond goed leren bewegen conform het in 5.1. weergegeven overzicht van kengetallen

- Concentratie van onderzoek op drie onderzoekslijnen
  I. Volgbare opbrengsten van lichamelijke opvoeding – wat wordt geleerd?
  II. Sleutel factoren voor resultaatgericht vakonderwijs – wat werkt?
  III. Professionalisering van lesgevers betrokken bij het bewegingsonderwijs en bevordering van kennistoepassing – hoe leren de professionals?
- Interventie-onderzoek met een accent op onderwijsgerichte interventies die al goed zijn beschreven.

De ontwerpagenda is begin 2014 voorgelegd aan ruim 20 gesprekspartners en overige belanghebbenden (zie bijlage). Zij zijn gevraagd zich uit te spreken over de gekozen voorlopige zwaartepunten en daaraan vanuit hun eigen positie een gewicht toe te kennen.

7.2 Kennisagenda Goed Leren Bewegen 2015 – 2020

De beoordeling van de ontwerpagenda door belanghebbenden vormt de basis voor de definitieve kennisagenda die we hier presenteren. Ook de resultaten van de KVLO-ledenpeiling zijn hierin verwerkt. De hier gepresenteerde agenda zal uiteraard periodiek moeten worden geactualiseerd.

7.2.1 Hoofdaccenten

Er worden veel onderzoeksthema's van belang geacht die een zeer breed scala aan onderwerpen bestrijken. Om de wenselijke zwaartepunten voor de komende jaren daarbinnen voldoende uit te lichten zal voor elk van de voorgelegde categorieën onderzoek de top-drie worden geaccentueerd.

Uitgaande van de toetsing van zwaartepunten moet in de komende jaren een accent worden gelegd op verdiepend onderzoek naar de leeropbrengst van het vak lichamelijke opvoeding, het volgbaar maken daarvan en het vaststellen van de bepalende factoren voor resultaatgericht vakonderwijs. De monitoring van ontwikkelingen door middel van kengetallen heeft een iets geringer prioriteit en voor het doen van interventie-onderzoek geldt dit nog sterker.

Hoofdthema's kennisagenda	Score	Prio
· Uitbreiding van de monitoring van ontwikkelingen rond goed leren bewegen conform het in 5.1. weergegeven overzicht van kengetallen	3,29	4
· Verdiepend onderzoek op drie onderzoekslijnen		
I. Volgbare opbrengsten van lichamelijke opvoeding – wat wordt geleerd?	4,14	1
II. Sleutel factoren voor resultaatgericht vakonderwijs – wat werkt?	4,00	2
III. Professionalisering van lesgevers betrokken bij het bewegingsonderwijs en bevordering van kennistoepassing – hoe leren de professionals?	3,92	3
· Interventie-onderzoek met een accent op onderwijsgerichte interventies die al goed zijn beschreven	2,93	5

7.2.2 Monitoring van ontwikkelingen

Ten opzichte van de situatie eind 2011, zoals beschreven in het rapport Kennisinfrastructuur Sport, is een inhaalslag gemaakt door het tussentijds uitgevoerde onderzoek. Er zijn meer kengetallen bekend, maar wanneer dit bij een eenmalige exercitie blijft is de winst daarvan beperkt. Doorgaande monitoring is daarom van belang waarbij in de komende jaren een accent wenselijk is op het subthema bewegingsonderwijs. Vooral het monitoren van de hoeveelheid gerealiseerde lestijd en de kwalificatie van de betrokken leerkrachten blijven punten van aandacht. Ook het subthema samenwerking sport en school verdient blijvende aandacht en daarbinnen vooral de combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches en gezond schoolbeleid. Het volgen van het aantal scholen dat zwemonderwijs aanbiedt is van beperkter belang.

Monitoring kengetallen				
		Aanwezigheid databronnen (medio 2014)	Score	Prio
Subthema: bewegingsonderwijs				
aantal uren bewegingsonderwijs	aantal gymuren in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs	+	3,94	1
groepsleerkracht met bevoegdheid	aantal groepsleerkrachten met bevoegdheid bewegingsonderwijs (PO)	+/-	3,87	2
vakleerkracht	aantal scholen met vakleerkracht (PO)	+	3,8	3
aantal vakleerkrachten	aantal vakleerkrachten, PO, VO, MBO	+/-	3,67	4
gymonderwijs vakleerkracht	aandeel uren gymonderwijs gegeven door vakleerkracht (PO)	+	3,63	5
aantal scholen met LO-2	aantal scholen dat LO-2 aanbiedt	+	3,53	6
aantal leerlingen LO-2	aantal leerlingen dat eindexamen doet in LO-2	+	3,31	9
subthema: samenwerking sport en school				
inzet combinatiefunctionaris	aantal scholen met combinatiefunctionaris / BSC	+/-	3,44	7
gezonde school	aantal scholen met keurmerk gezonde school /themacertificaat sport en bewegen	+	3,38	8
brede scholen	aantal georganiseerde sport- en beweegactiviteiten bij brede scholen	+/-	3,25	10
aantal schoolsportverenigingen	aantal/locatie schoolsportverenigingen	--	3,25	10
aantal sport BSO's	aantal/locatie sport BSO's	--	2,94	11
subthema: schoolzwemmen				
schoolzwemmen	aantal scholen dat schoolzwemmen aanbiedt	--	2,93	12

7.2.3 Verdiepend onderzoek naar Goed leren bewegen

Hoge prioriteit in de komende jaren verdient verdiepend onderzoek naar goed leren bewegen op en rond de school. Daarbij zou het accent moeten liggen op onderzoek naar de volgbare opbrengsten van bewegingsonderwijs. Wat moeten de leerlingen leren door bewegingsonderwijs en in hoeverre wordt dat bereikt? Wordt een passende relatie tot stand gebracht met buitenschools bewegen en sport? Bereikt het onderwijs in voldoende mate alle groepen leerlingen?

Onderzoekslijn Volgbare opbrengsten van lichamelijke opvoeding – wat wordt geleerd?				
	Vraagsuggesties	Vraagsuggesties	Score	Prio
Kernthema's	PO	VO/(V)MBO		
Leerresultaten lichamelijke opvoeding	- Wat zouden kinderen moeten leren?[7] Wordt dat gerealiseerd?	- Idem, vervolg van 'Op weg naar beter bewegingsonderwijs' (Bax 2010)	4,11	1
Stimulering voor buitenschools bewegen – slimme sportkeuze/SOK	- Effect lichamelijke opvoeding voor deelnemen aan sport ook op latere leeftijd	- Relaties tussen binnenschools en buitenschools bewegen	3,56	2
Participatie - passend bewegingsonderwijs – omgaan met diversiteit	- Omgaan met diversiteit/ differentiëren in de les / wat verandert voor vak door wet passend onderwijs - Pesten, omgaan met grensoverschrijdend gedrag - Welke processen in lichamelijke opvoeding hebben ongewenste (bij) effecten (uitsluiting, stereotypering, discriminatie)?	- Kan school een bijdrage leveren aan blijvend deelnemen aan sport en het beperken van sportuitval ? - Lukt dit ook voor de minder sportminded /actieve leerlingen?	3,28	3
Gezonde leefstijl		- Relatie beweeggedrag leefstijl in aansluiting op vitaal burgerschap?	3,06	4
Bewegen en cognitie/ leermotivatie / leerprestaties / schoolklimaat	- Wat is het verband tussen sport- /beweegactiviteiten op school en leerprestaties?	- Kan breed aanbod sport en bewegen op school bijdragen aan verminderen schoolverzuim/-uitval	3,00	5
Sportieve talentontwikkeling	- Physical literacy – welke rol speelt school bij ontwikkelen van een sportidentiteit (duurzaam, robuust)	- Hoe kan talentherkenning binnen onderwijs worden ingepast? - Kan talentherkenning en –advies bijdragen aan langduriger/ blijvend sport- /beweeggedrag	2,94	6
Keuze en betekenis van Leerlingvolgsystemen LVS			2,78	7
Meerwaarde zwemonderwijs	- Zwemonderwijs, hoe verhoudt zich dit tot bewegingsonderwijs?		2,39	8

[7] Hierbij kan worden opgemerkt dat dit op hoofdlijnen is vastgelegd in de kerndoelen. Enkele geraadpleegde experts tekenen aan dat de huidige kerndoelen mogelijk aan actualisering toe zijn.

Vervolgens is van belang te onderzoeken met welke werkwijze die resultaten zo goed mogelijk in het onderwijs kunnen worden bereikt.

Onderzoekslijn Sleutel factoren voor resultaatgericht vakonderwijs – wat werkt?				
	Vraagsuggesties	Vraagsuggesties		
Kernthema's	PO	VO/(V)MBO	score	prio
Bekwaamheden leerkrachten	- Wat is (meest) effectieve manier van lesgeven / instructie - Onderzoek didactische en pedagogische vaardigheden docenten; ook van groepsleerkrachten		3,63	1
Lokale samenwerking – ketenvorming		- Hoe slag van 'kennismaken met' naar blijvend actief	3,31	2
Hoe organiseer je goed/effectief bewegingsonderwijs	- Hoe verloopt besluitvorming over vakonderwijs	- Voor VO meer ontwikkelingsonder-zoek: proberen en leren wat werkt	3,25	3
Motiverend beoordelen	- Evalueren van leerprocessen (persoonsgericht – zaakgericht) - Werking van de didactische driehoek	- Rol van lichaamsbeelden - Betekenis vakleerkracht t.o.v. andere beïnvloeders, peers, media	3,13	4
Gebruik digitale hulpmiddelen	- Hoe rol nieuwe media/innovatie in onderwijs versterken, o.a. video feedback	- Wat werkt nu eigenlijk in leerprocessen - Deze vragen ook naar speciaal onderwijs	3,06	5

Een belangrijk verdiepend onderzoeksthema is bovendien hoe het gebruik van ontwikkelde kennis door leerkrachten plaatsvindt en kan worden bevorderd.

Onderzoekslijn Professionalisering van lesgevers betrokken bij het bewegingsonderwijs – hoe leren de professionals?			
	Vraagsuggesties	Score	Prio
Wat is nodig om de professionaliteit van leerkrachten lichamelijke opvoeding te vergroten en doorgaande professionele ontwikkeling te bevorderen?	- Samenwerking tussen vakspecialisten/ALO en groepsleerkrachten - Gebruik van ontwikkelingsonderzoek (pilots) - Wat zijn overeenkomsten en verschillen tussen professionaliteit/ competenties van bewegingsdocent, sporttrainer en buurtsportcoach/ combinatiefunctionaris?	3,81	1
Onderzoek naar kennistoepassing door professionals betrokken bij goed leren bewegen	- Hoe leren docenten lichamelijke opvoeding, hoe verwerven zij kennis in de werkpraktijk? - Welke bijdragen leveren na- en bijscholingen en minder formele vormen van kennisoverdracht (communities, fora)? - hoe kunnen de (pedagogische) kennis en vaardigheden van bewegingsonderwijzers beter benut worden voor bewegen op de sportvereniging en in de buurt - Hoe kunnen we professionals de aanwezige kennis beter laten benutten?	3,69	2

7.2.4 Beleidsgericht onderwijsonderzoek

Aanzienlijk belang in de komende jaren heeft ook beleidsgericht onderzoek naar onderwijs in leren bewegen. De eerste prioriteit daarbinnen sluit aan bij de behoefte aan verdiepend onderzoek naar sleutelfactoren voor resultaatgericht vakonderwijs en voor- en nadelen van de inzet van vakleerkrachten.

Beleidsgericht onderzoek		
	Score	Prio
Stuurfactoren voor kwalitatief goed bewegingsonderwijs	3,93	1
Wat zijn de opbrengsten en kosten van de inzet van vakleerkrachten?	3,87	2
Wat zijn gevolgen van de invoering van de wet passend onderwijs voor het bewegingsonderwijs?	3,69	3
Wat zijn belemmeringen voor scholen om meer met vakleerkrachten te gaan werken?	3,56	4
Breder onderzoek naar kerndoelen en mate waarin die worden aangeboden. Welke aandacht krijgen kerndoelen bewegen en regelen in de lespraktijk? Waarom wel/niet? Hoe kan dit verbeterd worden ?	3,00	5

In verhouding tot de voorgaande accenten heeft onderzoek naar (goed beschreven) interventies via de school minder belang. Daarbij wordt aangetekend dat afstemming wenselijk is met lopend interventie-onderzoek, onder meer binnen het programma Effectief Actief (o.l.v. NISB).

Interventie-onderzoek		
	Score	Prio
Interventie 3+2 (3 uur bewegingsonderwijs i.c.m. 2 uur na/buitenschools)	3,53	1
Effecten van een gezond schoolplein	3,20	2
Interventie beperken schooluitval via bewegen en sport	3,19	3
Ontwikkeling en effecten van beweeggames	2,69	4
Ontwikkeling Digitaal sportfolio	2,53	5
Vraagsuggesties		
Evaluaties van interventies gericht op het verbeteren van goed bewegen door de vakdocenten bij kinderen.		
Wat is het effect van bewegingsonderwijs in het speciaal onderwijs (bv Special Heroes).		

7.2.5 Overige actiepunten

- Overzicht

Omdat een goede registratie van het lopende onderzoek naar goed leren bewegen op en rond de school ontbreekt zou het voor de hand liggen dat de KVLO als kennisinstituut op dit gebied het initiatief neemt en een hiervoor geschikte databank opzet en deze publiek toegankelijk maakt.

- Afstemming en krachtenbundeling bij planontwikkeling

In het kader van het in 2014 gestarte onderzoeksprogramma Sport zijn onderzoeksinstanties gestimuleerd bij de ontwikkeling van voorstellen samen te werken. In sommige gevallen bestond die samenwerking al maar op andere thema's is ze nu van de grond gekomen. Geconstateerd is dat het onderzoek rond goed leren bewegen door betrokken organisaties deels langs elkaar heen wordt uitgevoerd terwijl organisaties wel met overlappende of verwante thema's bezig zijn. Ook op dit terrein zijn acties wenselijk om in een vroegtijdig stadium nadrukkelijker afstemming en samenwerking over onderzoeksinitiatieven te bereiken. Deze agenda kan daaraan (beperkt) bijdragen. Het is wenselijk dat de KVLO als landelijke spilorganisatie voor goed leren bewegen ook op langere termijn een rol op zich neemt in het bevorderen van coördinatie en programmering. De KVLO richt daartoe een landelijke onderzoeksraad op (zie 7.3). Ook andere stimulansen zijn mogelijk, bijvoorbeeld door samenwerking te vereisen als onderdeel van de subsidievoorwaarden.

- ## Kennisdeling en – verspreiding

De kennisuitwisseling over onderzoek op het terrein van sport en bewegen heeft het laatste decennium een impuls gekregen door de regelmatige organisatie van symposia en congressen en ontwikkeling van (nieuwe) vakbladen. Binnen deze activiteiten hebben het bewegingsonderwijs en goed leren bewegen zich echter nog geen vaste plaats verworven. Op dit punt zijn stimulerende initiatieven op hun plaats, zodat de kennisdeling op dit terrein systematischer plaats gaat vinden. Ook binnen het vakblad *Lichamelijke Opvoeding* kan hier meer systematisch inzet op worden gepleegd.

- ## Bevordering en evaluatie van kennistoepassing

Door een flink aantal van de geraadpleegde experts is erop gewezen dat er al veel kennis is en die kennis lang niet altijd optimaal wordt benut. Daarom zouden valorisatie-activiteiten en werken met communicatie- en implementatieplannen als vast onderdeel van de onderzoeksuitvoering moeten worden ingebed om kennistoepassing te bevorderen.

7.3 Vervolgprocedure

- ## Vervolgoverleg beleidspartijen

Na goedkeuring van deze kennisagenda door het KVLO-bestuur neemt de KVLO initiatief om met relevante beleidspartijen af te stemmen over een uitvoeringsstructuur.

- ## Financiering van de kennisagenda

In het kader van het lopende onderzoeksprogramma Sport van ZonMW, NWO en SIA worden verschillende lopende onderzoeken gefinancierd. Voor de financiering van nieuw onderzoek zullen andere middelen moeten worden gezocht. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan NRO-gelden, RAAK-subsidies en specifieke projectgerichte subsidies van overheden, bedrijven, sportfondsen en brancheorganisaties.

- ## Landelijke Onderzoeksraad Goed leren bewegen KVLO

Om in de toekomst een systematischer programmering en coördinatie van onderzoek op het kennisgebied goed leren bewegen te bevorderen in nauwe samenspraak met andere belanghebbenden stelt de KVLO een landelijke onderzoeksraad Goed leren bewegen in. De constructie van deze raad wordt in het najaar van 2014 nader uitgewerkt.

Referenties

Borghouts, L. (2014) Bachelor- versus masteronderzoek in de lichamelijke opvoeding. *Lichamelijke Opvoeding 102* (2), p 4-5

Breedveld, K., Molleman, G., Smits, F. & Reijgersberg, N. (2010) *Kennisagenda sport 2011-2016* 's-Hertogenbosch/ Den Haag: W.J.H. Mulier Instituut/ ZonMW

Coonen, H. W. A. M. & Nijssen, A. J. (2011) *Wetenschap en vakmanschap: onderwijsonderzoek voor en met de onderwijspraktijk.* Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Duteweerd, L. (2012) Werken aan de kwaliteit Bewegen en Sport in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Masterthesis. Enschede: Universiteit Twente

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (2012) *K3nn15 ag3nd4 : sp33l met k3nn15 : strategische kennisagenda 2020* Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)

Omlo, J., Bool, M. & Rensen, P. (2013) *Weten wat werkt. Passend evaluatieonderzoek in het sociale domein.* Amsterdam: uitgeverij SWP.

Onderwijsraad (2006) *Advies Naar meer evidence based onderwijs, uitgebracht aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*. Den Haag: Onderwijsraad.

Oomen, J. & Jans, L. (2014). De onderzoekende leraar… Op welke wijze krijg je dat voor elkaar. *Lichamelijke Opvoeding 102* (2), p 6-11

Technologiestichting STW, NWO-Geesteswetenschappen & ZonMW (2012) *Onderzoeksprogramma 2013 - 2016 Sport.* In opdracht van het Ministerie van VWS en de sportkoepel NOC*NSF. In samenwerking met Stichting Innovatie Alliantie. Zpl, zu

Tiessen-Raaphorst, A. & Haan, J. de (2012) *Versterking data-infrastructuur sport.* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)

Uitermark, J., Gielen, A-J & Ham, M (red) (2012) *Wat werkt nu werkelijk? Politiek en praktijk van sociale interventies*. Amsterdam: Van Gennep

Van Gastel, B. (2012) *Kwaliteit van methoden in het bewegingsonderwijs*. Masterthesis. Eindhoven: Fontys Sporthogeschool.

Van Veldhoven, N. & Van Vucht Tijssen, L. (red, 2011) Fundament onder de olympische ambities. Sectorplan Sportonderzoek en -onderwijs 2011-2016. Arnhem: NOC*NSF

Verdonschot, S.G.M. (2012). *Common Knowledge – Nancy Dixon*. In M. Ruijters & R.J. Simons (Red.), Canon van het leren: 50 concepten en hun grondleggers. (pp. 113-123). Deventer: Kluwer.

Weggeman, Mathieu, 2000. *Kennismanagement. De praktijk.* Schiedam: Scriptum

ZonMW (2011) *Investeren loont. Beleidsplan ZonMW 2012-2015*. Den Haag: ZonMW

Bijlagen

Eerdere verkenningen onderzoeksbehoeften

In de afgelopen periode is op verschillende fronten gewerkt aan het in kaart brengen van de kennisbehoefte rond school en sport, c.q. het vakonderwijs. De KVLO is hierbij wel gehoord, maar wil nu zelf een onderzoeksagenda ontwikkelen, waarbij op eerdere verkenningen kan worden voortgebouwd. De uitkomsten daarvan zijn weergegeven in onderstaande overzichten:

Kengetallen School en sport SCP rapport data-infrastructuur

Subthema: bewegingsonderwijs		**Aanwezigheid databronnen**
aantal gymuren	aantal gymuren in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en mbo	--
aantal leerlingen LO-2	*aantal leerlingen dat eindexamen doet in LO-2*	--
aantal scholen met LO-2	*aantal scholen dat LO-2 aanbiedt*	+
aantal vakleerkrachten	aantal vakleerkrachten	--
groepsleerkracht met bevoegdheid	aantal groepsleerkrachten met bevoegdheid bewegingsonderwijs	--
gymonderwijs vakleerkracht	aandeel uren gymonderwijs gegeven door vakleerkracht	--
vakleerkracht	aantal scholen met vakleerkracht (po)	--
subthema: schoolzwemmen		
schoolzwemmen	*aantal scholen dat schoolzwemmen aanbiedt*	--
subthema: samenwerking sport en school		
brede scholen	*aantal georganiseerde sport- en beweegactiviteiten bij brede scholen*	--
gezonde school	*aantal scholen met keurmerk gezonde school*	--
inzet combinatiefunctionaris	aantal scholen met combinatiefunctionaris	--
aantal sport BSO's	*aantal/locatie sport BSO's*	+
aantal sportactieve scholen	*aantal/locatie sportactieve scholen*	+
aantal schoolsportverenigingen	*aantal/locatie schoolsportverenigingen*	--

Kennisagenda 2011-2016 (Breedveld e.a. 2010)

Kennisbehoefte onderwijsorganisaties	
PO-Raad	*Schoolbesturen weten allemaal dat een goed sport- en beweegaanbod op scholen belangrijk is, maar hoe moeten ze het goed organiseren met de middelen die ze hebben?*
VO-raad	*Gymleraren zijn er, maar hoe kunnen zij het beste functioneren en hoe leveren zij het meeste rendement?*
MBO Raad	*Wat kan de rol zijn van sport en bewegen op het MBO en het HBO in aansluiting op vitaal burgerschap?*
KVLO	*Meer didactisch onderzoek met een goede vertaalslag naar de dagelijkse (sport)praktijk:*
	Wat is een effectieve manier van instrueren?
	Hoe richt je goed bewegingsonderwijs in?
	Hoe geef je goed les?
	Bovendien behoefte aan kennis om het effect van een vakleerkracht inzichtelijk te maken:
	Wat is het effect van een vakleerkracht op de kwaliteit van een les LO?

Belangrijke thema's/ vragen	
Accommodaties	*Waar zouden accommodaties minimaal aan moeten voldoen?*
	Hoe staat het ervoor met de kwaliteit van accommodaties?
Bevoegdheden leerkrachten	*Welke belemmeringen zijn er bij het invoeren van vakleerkrachten?*
	Hoe gaan scholen er mee om?
	Hoe wordt er bestuurlijk invulling aan gegeven?
	Hoe krijgen we schoolbesturen zo ver dat zij ander beleid gaan voeren?
Kwaliteit van het bewegingsonderwijs	*Wat zouden kinderen moeten kunnen? Wordt dat gerealiseerd en hoe hangt dat samen met wie de lessen verzorgt?*

Sportloopbanen	*Hoe verhouden (positieve) beweegervaringen op jonge leeftijd zich tot het beweeggedrag van kinderen nu en in de toekomst?*
Sportverenigingen	*Wat zijn goede interventies om uitval te voorkomen?*
	Wat doen mensen als ze stoppen bij verenigingen?
	Kan de school hierin een rol spelen?
Talentherkenning	*Hoe kan een binnen het onderwijs toepasbaar systeem van talentherkenning worden ingericht?*
Effectiviteit van interventies	*Welke sport en beweegprogramma's zijn effectief?*
	In hoeverre draagt sportdeelname bij aan het behalen van algemene onderwijsdoelen?
	Wat betekent sportbeoefening voor de sfeer op school?

Gesprekspartners onderwijsagenda 2014-2020

Medewerkers KVLO	drs. M. Appelman*, R. Bahnert*, E. Minderaa*
(Ex-)Medewerkers Mulier Instituut	N. Reijgersberg MSc, dr. D. Collard*, dr. H. Stegeman*, dr. H van der Poel*
Universiteit Utrecht	prof. dr. A. Knoppers*
Hogeschool Windesheim / VU Amsterdam	dr. I. Van Hilvoorde*
Hogeschool van Amsterdam / VU Amsterdam	dr. H. Toussaint, dr. H. Bax*
Fontys Hogeschool Eindhoven	dr. L. Borghouts*
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	dr. M. Elferink-Gemser
Haagse Hogeschool	A. De Witte
Hanzehogeschool Groningen / RU Groningen	dr. R. Mombarg*, drs. B. Molenaar
Ministerie van OCW	drs. J. Perk, Y. Boersma
Ministerie van VWS	drs. M. Koornneef
NISB	H. Van Groeningen
NOC*NSF	G. op ’t Veld
SLO	drs. B. Brouwer*
Kennispraktijk	drs. M. Leijenhorst*

* Personen die begin 2014 een reactie gaven op de ontwerpagenda van december 2013